

Richtlijnen voor het milieueffectrapport Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost

Inhoud:

1.	INLEIDING.....	3
1.	RICHTLIJNEN	4
2.	ADVIES VOOR DE RICHTLIJNEN.....	5
3.	INGEBRACHTE ZIENSWIJZEN OP DE STARTNOTITIE.....	122

1. INLEIDING

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben op 9 januari 2009 een startnotitie ontvangen van het waterschap Hollandse Delta met betrekking tot het voornemen om een planstudie op te stellen ten behoeve van de dijkverbetering van de primaire waterkering van het Eiland van Dordrecht Oost.

Voor dit project zal door het waterschap een dijkversterkingsplan conform artikel 7 van de Wet op de waterkering worden opgesteld en vastgesteld, dat door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland dient te worden goedgekeurd.

Ingevolge categorie 12.2 van de C-lijst van het Besluit milieueffectrapportage 1994, zoals gewijzigd bij besluit van 25 april 2008, Staatsblad 159, dient ten behoeve van dit plan een MER te worden opgesteld. De m.e.r.-procedure is van start gegaan met de bekendmaking van de startnotitie op 28 januari 2009.

De startnotitie heeft van 2 februari tot en met 2 maart 2009 ter inzage gelegen. Negen insprekers hebben zienswijzen ingediend.

Op 1 april 2009 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (verder aangeduid als 'de Commissie') haar advies uitgebracht over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER). Via de provincie Zuid-Holland heeft de Commissie kennisgenomen van de zienswijzen en adviezen. Deze zijn, waar relevant, in het advies verwerkt.

De adviezen en zienswijzen zijn opgenomen in hoofdstuk 4.

Gedeputeerde Staten hebben de hiernavolgende richtlijnen vastgesteld. Aan de hand van deze richtlijnen dient het MER te worden opgesteld.

De richtlijnen zijn niet zelfstandig leesbaar, maar moeten in combinatie met de startnotitie worden gelezen.

1. RICHTLIJNEN

Gelet op de compleetheid en de bruikbaarheid van het advies voor richtlijnen van de Commissie voor de milieueffectrapportage is besloten de richtlijnen vast te stellen conform het advies van de Commissie met een drietal kleine wijzigingen.

De laatste zin van de eerste alinea § 2.1 "Betrek hierbij ook naastgelegen dijkvakken, met name het gedeelte tussen sectie 6 en 7 (afbeelding S.1 in de startnotitie)." wordt geschrapt.

In aanvulling op de in hoofdstuk 3 van de startnotitie genoemde beleidskaders dienen de nota Parken, het Beleidsplan Stedelijke Ecologische Structuur 2008-2013 (SES), het waterplan Dordrecht en het Beeldkwaliteitsplan voor de Nieuwe Dordtse Biesbosch te worden betrokken bij het opstellen van het MER.

In § 4.2 tweede zin wordt het woord "veel" in samenhang met "moeten veel natuurgevolgen gedetailleerd onderzocht worden" vervangen door het woord "de".

Het advies voor de richtlijnen is in hoofdstuk 3 integraal weergegeven.

2. ADVIES VOOR DE RICHTLIJNEN

1. Hoofdpunten van het MER

Initiatiefnemer waterschap Hollandse Delta heeft het voornemen om de primaire waterkering aan de oostelijke zijde van het Eiland van Dordrecht te verbeteren. Toetsing heeft uitgewezen dat de hier aanwezige waterkering niet voldoet aan de wettelijk gestelde eisen met betrekking tot veiligheid.¹ Het betreft (delen van) de Wantijdijk, de Zeedijk en de Buitendijk van de Zuidpunt. Voor deze dijkvakken wordt een dijkversterkingsplan² opgesteld. Dit plan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt een m.e.r.-procedure doorlopen.³

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie voor het milieueffectrapport:

- Een beschrijving waaruit blijkt wat de gevolgen van de dijkversterking voor de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden) zijn en welke maatregelen getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor natuur en cultuurhistorie te minimaliseren.
- Inzicht in de samenhang, de mogelijke synergie en/of mogelijke spanning met andere projecten in de omgeving (zoals het strategisch groenproject 'Nieuwe Dordtse Biesbosch')⁴
- Een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

De Commissie bouwt in haar advies voort op een in haar ogen voor dit doel goed uitgewerkte startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. Probleemstelling, doel, beleid en besluiten

2.1 Probleemstelling en doelen

De probleem- en doelstelling van het plan zijn in de startnotitie expliciet verwoord. De veiligheidsproblemen hebben betrekking op de aspecten macrostabiliteit aan de binnenzijde van de dijk, piping en de aanwezigheid van bomen en hoog opgaande beplanting. Geef in het MER voor de drie dijkvakken in meer detail aan wat het huidige tekort aan veiligheid is onder maatgevende omstandigheden, inclusief die ten aanzien van dijkhoogte. Geef inzicht in hoeverre de naastgelegen dijkvakken, met name het gedeelte tussen sectie 6 en 7 (afbeelding s.1 in de startnotitie) voldoen aan de eisen uit de toetsing van 2006. Daarnaast dient voor dit voornemen aangegeven te worden

¹ Deze normen zijn vastgesteld in de Wet op de waterkering en worden uitgedrukt in een kans op overschrijding van de hoogwaterstand waarop de dijken van het betreffende gebied zijn berekend. Dit traject maakt onderdeel uit van dijkkring 22 en moet een gemiddelde overschrijdingskans van 1/2000 per jaar hebben.

² Conform artikel 7 van de Wet op de waterkering.

³ Zie bijlage 1 voor meer project- en proceduregegevens.

⁴ Zie ook zienswijze van de Stichting Landschap & Cultuurhistorie Kop van't Land i.o. waarin het belang van afstemming visievorming en projectplanning wordt aangekaart.

welke tekorten aanwezig zijn bij een toetsing aan de randvoorwaarden voor 2060, rekening houdend met toekomstige ontwikkelingen en onzekerheden. Betrek hierbij ook naastgelegen dijkvakken, met name het gedeelte tussen sectie 6 en 7 (afbeelding S.1 in de startnotitie).

In de startnotitie is in hoofdstuk 5 vanuit de insteek 'veiligheid' aangegeven dat wordt gekozen voor een ontwerp dat voor de planperiode tot 2060 voldoet aan de hiervoor geldende eisen. Geef aan met welke op dit moment nog niet vastgestelde ontwerppeilen, zoals de aanpassing van het peil in het Wantij, voor deze planperiode rekening zal worden gehouden. Geef aan welke invloed dit heeft op de (visie voor) dijkverbetering.

Vanuit de insteek 'ruimte' staat de dijk en zijn directe omgeving centraal. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan andere ruimtelijke ontwikkelingen in de nabije en ruimere omgeving zoals de aanleg van het strategisch groenproject De Nieuwe Dordtse Biesbosch en dijkversterking aan de westzijde van het Eiland van Dordrecht⁵. Geef in het MER aan op welke manier de drie initiatieven tijdens ontwerp- en uitvoeringsfase⁶ op elkaar worden afgestemd. Geef aan welke kansen een samenwerking tussen de verschillende projecten kan bieden⁷. Benoem ook knelpunten die de besluitvorming over de andere projecten kan opleveren voor de dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost.

2.2 Beleidskader

In hoofdstuk 3 van de startnotitie is ingegaan op de diverse beleidskaders die relevant zijn voor het studiegebied. Geef in het MER aan tot welke randvoorwaarden en uitgangspunten deze beleidskaders en de wet- en regelgeving leiden en wat de consequenties zijn voor de dijkverbetering.

Besteed aanvullend aandacht aan de consequenties van het ontwerp Waterplan Zuid-Holland en het ontwerp waterbeheerplan Hollandsche Delta.

3. Alternatieven

Algemeen

Uit de startnotitie blijkt dat voor de verschillende dijksecties meerdere oplossingsrichtingen zullen worden uitgewerkt. Het verflauwen van het buitentalud wordt in de startnotitie niet meer genoemd in hoofdstuk 6.2 als onderdeel van de oplossingsrichtingen voor het (toekomstige) hoogtetekort. Ga na of dit een realistische oplossingsrichting is en zo ja, betrek dit, al dan niet als optimalisatiemaatregel, bij de alternatievenontwikkeling.

De Commissie adviseert bij het ontwikkelen van de alternatieven extra aandacht te geven aan de aansluiting van de dijksecties onderling met het oog op de (cultuur)historische en landschappelijke eenheid en geometrie van de dijk.

⁵ Zie ook zienswijze van de gemeente Dordrecht waarin aandacht wordt gevraagd voor de samenhang met deze projecten.

⁶ Zie ook zienswijze familie M.K. Kooijman en fam. K.G. Kooijman waarin men wijst op mogelijke extra overlast wanneer over de bestaande wegen twee maal kort na elkaar grondwerkzaamheden worden uitgevoerd in het kader van de dijkverzwaring enerzijds en het strategisch groenproject anderzijds.

⁷ Zien ook zienswijze Stichting Landschap & Cultuurhistorie Kop van 't Land i.o. waarin wordt gewezen op de kansen die mogelijke samenwerking tussen de projecten in het gebied biedt.

Integrale afweging

Oplossingsrichtingen ter bescherming of ontwikkeling van ecologische waarden buitendijks kunnen op specifieke locaties binnen een dijksectie conflicteren met oplossingsrichtingen voor bescherming of versterking van cultuurhistorische en landschappelijke waarden binnendijks⁸. Als blijkt dat vanwege (mogelijke) significante aantasting van natuurlijke waarden in het Natura 2000-gebied Biesbosch een passende beoordeling nodig is, ga dan na welke mitigerende maatregelen nodig en mogelijk zijn. De Commissie adviseert deze mitigerende maatregelen meteen bij het ontwikkelen van de oplossing mee te nemen. Dit maakt het mogelijk een integrale afweging te maken tussen binnen- en buitendijkse oplossingsrichtingen.

3.1 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie adviseert om 'omgekeerd te ontwerpen'. Dit houdt in dat het meest milieuvriendelijk alternatief (mma) eerst wordt ontworpen en dat hieruit het voorkeursalternatief wordt afgeleid. Voor vrijwel alle dijksecties liggen er kansen voor het aspect natuur of is de dijk onderdeel van het Natura 2000-gebied. Ontwikkel het mma vanuit de samenhang met de ontwikkelingen van de Nieuwe Dordtse Biesbosch en laat de natuurdoelen en kwaliteiten vanuit de Natura-2000 en Provinciale Ecologische HoofdStructuur (PEHS) hierbij sturend zijn. Werk daar waar relevant maatregelen uit op basis van de aandachtspunten voor cultuurhistorische en landschappelijke maatregelen zoals opgenomen in de startnotitie.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten⁹.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Vergelijk in het MER de alternatieven op basis van milieugevolgen en doelbereik. Geef aan in hoeverre de alternatieven voldoen aan de projectdoelstelling 'het hebben van voldoende veilige waterkeringen' en de relevante strategische doelstellingen van het waterschap Hollandse Delta. Deze vergelijking dient waar mogelijk op basis van kwantitatieve informatie plaats te vinden.

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten en geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich voordoen.

⁸ Zoals bijvoorbeeld de rijen kazematten langs de Buitendijk en de kazematten en aardhaalzone langs de zuidelijke Zeedijk.

⁹ Inclusief het strategisch groenproject 'de nieuwe Dordtse Biesbosch'.

4.2 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- de aanwezige (geo)hydrologische situatie en de mogelijke veranderingen daarin als gevolg van het voornemen;
- de zettingsgevoeligheid van de bodem, zettingen en zettingsverschillen die kunnen optreden in de directe omgeving van de dijk en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing;
- de benodigde hoeveelheden grond en de kwaliteit ervan (fysisch en chemisch) inclusief de logistiek van grondaanvoer in relatie tot de bestaande (weg)infrastructuur en eventueel hiervoor noodzakelijke depots.

4.3 Natuur

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Op basis van de natuurwet- en regelgeving moeten veel natuurgevolgen gedetailleerd onderzocht worden. De Commissie vindt het belangrijk dat, los van de wet- en regelgeving, in het MER op hoofdlijnen een algemeen beeld wordt geschetst van de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de effecten op de natuur in het studiegebied. Beschrijf daarvoor het ecosysteem in het studiegebied en betrek daarin de geomorfologie en de hydrologie van het gebied.

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹⁰ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

Gebiedsbescherming¹¹

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan.

Natura 2000

Geef voor het Natura 2000-gebied Biesbosch tenminste:

- de instandhoudingsdoelstellingen¹² voor de verschillende soorten en habitats en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;
- de landelijke staat van instandhouding¹³ en de huidige relatieve betekenis van dit gebied voor de verschillende soorten en habitats.

¹⁰ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld licht en geluid, verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding, versnippering door doorsnijdingen of barrièrewerking.

¹¹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de Natuurbeschermingswet 1998 en de specifieke gebiedsbescherming.

¹² Voor de Vogelrichtlijngebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen, te vinden in de aanwijzingsbesluiten van deze gebieden. Op dit moment lopen procedures om Natura 2000-gebieden aan te wijzen: de Habitatrichtlijngebieden worden daarmee aangewezen en de Vogelrichtlijngebieden worden opnieuw aangewezen. Hiervoor worden eerst ontwerp-aanwijzingsbesluiten genomen en vervolgens definitieve aanwijzingsbesluiten. Beschrijf in het MER, indien van toepassing, de instandhoudingsdoelstellingen van de Vogelrichtlijngebieden en, indien van toepassing, de instandhoudingsdoelstellingen uit de ontwerp-aanwijzingsbesluiten.

¹³ Zie de profielendocumenten van LNV.

Onderzoek of er gevolgen voor het Natura 2000-gebied zijn. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied, geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.¹⁴

PEHS

Geef voor de PEHS-gebieden aan of de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden' worden aangetast en of het voornemen past binnen het toetsingskader¹⁵ voor deze PEHS-gebieden.

Soortbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren.¹⁶ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen¹⁷ mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.4 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

De Commissie adviseert om de visie zoals in de startnotitie is beschreven verder uit te werken in een aanpak voor landschap en cultuurhistorie. Besteed daarbij aandacht aan de mogelijk in de bodem aanwezige archeologische waarden en onderbouw of een archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd.

Beschrijf de effecten van de voorgenomen maatregelen op de aangegeven landschappelijke waarden en de relaties tussen de waarden. Ga hierbij ook in op de continuïteit van het dijkprofiel. Geef hiernaast ook op kaart en/of in beelden aan welke veranderingen plaatsvinden, gezien vanuit verschillende richtingen. Ga daarbij specifiek in op de beeld dragers en zichtlijnen van het landschap.

4.5 Leefomgeving

Geef in het MER inzicht in de gevolgen van de (fasering van de) werkzaamheden tijdens de uitvoeringsfase voor de ontsluiting van erven, individuele woningen, agrarische percelen, en bedrijven. Besteed bijzondere aandacht aan de eventuele hinder en overlast tijdens de uitvoering.

5. Overige onderdelen

Samenvatting

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

¹⁴ Art. 19f Natuurbeschermingswet 1998.

¹⁵ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

¹⁶ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

¹⁷ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

Visualisaties

Verduidelijk het voornemen en alternatieven door gebruik te maken van visualisaties zoals fotomontages.

Evaluatieprogramma

Besteed in het evaluatieprogramma aandacht aan herstel en ontwikkeling van de dijkvegetaties. In het geval er voor niet-conventionele oplossingen wordt gekozen, zoals constructieve oplossingen, dan is het van belang de ontwikkeling van sterkteparameters in de tijd van het op deze wijze verbeterde grondmassief te monitoren.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Hollandse Delta

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Besluit: Goedkeuring van het dijkversterkingplan conform de Wet op de Waterkering (Wwk).

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C00.2

Activiteit: Het verbeteren van de primaire waterkering aan de oostelijke zijde van het Eiland van Dordrecht (Wantijdijk, Zeedijk en Buitendijk) om te voldoen aan de wettelijke gestelde eisen met betrekking tot de veiligheid.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost, Waterschap Hollandse Delta, 16 december 2009;
- Nieuwsbrief Dijkversterkingsprogramma, Waterschap Hollandse Delta, jaargang 2009, nummer 6;
- Sterke dijken, leefbaar land, *CD-rom Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost*, Waterschap Hollandse Delta, januari 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieuomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 28 januari 2009

advies aanvraag: 27 januari 2009

ter inzage legging: 2 februari t/m 2 maart 2009

richtlijnenadvies: 31 maart 2009

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. J.H.J. van der Gun

drs. W. Smal (secretaris)

M.A.J. van der Tas (voorzitter)

ir. R.F. de Vries

drs. H.A.T.M. van Wezel

3. INGEBRACHTE ZIENSWIJZEN OP DE STARTNOTITIE

1. LTO afdeling eiland van Dordrecht (PZH-2009-165740)

Belangrijk vindt inspreker dat de agrarische ondernemers die in het gebied wonen en werken niet benadeeld horen te worden door areaalverliezen. Ze wil verloren landbouwarealen gecompenseerd zien vanuit de Nieuwe Dordtse Biesbosch.

Eventuele fiets-, wandelpaden en wegen zouden volgens inspreker i.v.m. efficiënt grondgebruik in de berm of op de dijk aangelegd kunnen worden.

De vele binnendijkse oplossingen stuiten de inspreker tegen de borst, terwijl in veel gevallen - goedkopere - buitendijkse oplossingen bestaan.

Met een verbetering van de infrastructuur (wegen, riolering, glasvezel) kan van de nood een deugd gemaakt worden.

antwoord

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat in het MER de verandering van het landbouwareaal in beeld gebracht wordt en meegewogen wordt bij keuze voor het voorkeursalternatief, evenals het kostenaspect. Combinatie van functies (bijvoorbeeld een fietspad op de berm) zal beschouwd worden. In § 5.3 van de startnotitie staat beschreven dat huidige functies (zoals infrastructuur) op en langs de dijk zoveel mogelijke behouden moeten blijven. Waar mogelijk wordt verbetering van de ruimtelijke kwaliteit nagestreefd. De startnotitie bevat ook buitendijkse oplossingsrichtingen. In Hs. 3 van de richtlijnen adviseert de commissie m.e.r. een integrale afweging, waarbij in buitendijkse alternatieven mitigerende maatregelen reeds opgenomen zijn.

2. Fam. M.K. Kooijman en fam. K.G Kooijman (PZH-2009-170119)

De verhalen die insprekers horen over de dijkversterking en het project de Nieuwe Dordtse Biesbosch zijn strijdig en geven geen goed gevoel over samenwerking. Deze is van belang om het gebied zo min mogelijk te belasten.

Insprekers achten het van het grootste belang voor de leefbaarheid dat in de plannen meer rekening gehouden wordt met de bereikbaarheid tijdens uitvoering van de werkzaamheden, de impact van de dijkverzwaring op onroerend goed (m.n. als gevolg van toevoer van klei, grond en zand) en de bereikbaarheid na uitvoering van de werkzaamheden. Bij het laatste punt dient gedacht te worden aan parkeerplaatsen alleen voor doelgroepen, aanleg landbouwweg, verlaging van de snelheid op de provinciale weg en voorzieningen voor bewoners in geval van files bij de pont.

Stijging van het waterpeil in combinatie met versterkte dijken kan tot wateroverlast leiden.

De verhoging van de dijk zal ten koste gaan van het uitzicht van de insprekers en een negatief effect op de buurtschapuitstraling. Het is onduidelijk wat voor effect de verhoging heeft m.b.t. schade aan de woning en de aansluiting op de provinciale weg.

antwoord

In § 2.1 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat in het MER aangegeven moet worden op welke manier met andere projecten in de omgeving (o.a. Nieuwe Dordtse Biesbosch) afgestemd wordt.

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat in het MER de verkeersafwikkeling en de invloed op woningen (waaronder verandering van uitzicht) in beeld gebracht wordt. Ook overlast tijdens aanleg wordt meegewogen.

In § 5.3 van de startnotitie staat beschreven dat huidige functies (zoals infrastructuur) op en langs de dijk zoveel mogelijke behouden moeten blijven. Waar mogelijk wordt verbetering van de ruimtelijke kwaliteit nagestreefd. In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat effecten op grondwaterkwantiteit in het MER in beeld gebracht worden.

3. Marianne Mulders (PZH 2009-170121)

Het alternatief buitendijks in sectie 2 zal ertoe leiden dat de inspreker vanuit het souterrain, slaapkamer en keuken het uitzicht kwijt is. Bij het buitendijkse alternatief voor sectie 3 loopt de inspreker het risico dat haar huis letterlijk "in de weg" staat. Binnendijkse oplossingen ter hoogte van haar huis hebben geen bezwaren. Inspreker gaat ervan uit dat met de verhoging van de dijk rekening gehouden wordt met het feit dat de voorkant van haar huis beduidend lager ligt dan de kruin van de dijk.

Van groot belang is het dat er een goede coördinatie komt tussen deze dijkversterking en het project "nieuwe Dordtse Biesbosch", zodat inspreker slechts beperkte overlast hoeft te ondervinden.

antwoord

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat het MER de veranderingen van uitzicht en andere effecten m.b.t. "wonen" in beeld brengt.

In § 2.1 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat in het MER aangegeven moet worden op welke manier met andere projecten in de omgeving (o.a. Nieuwe Dordtse Biesbosch) afgestemd wordt.

4. Burgemeester en Wethouders van Dordrecht (PZH-2009-170199)

Het doel van de dijkversterking zou verbreed moeten worden tot het creëren van een nadrukkelijke samenhang met het landschap, de natuur en recreatie. Een korte verwijzing naar de dijkversterking aan de westzijde van het Eiland van Dordrecht en een omschrijving van de ruimtelijke effecten zou kunnen voorkomen dat over en weer onbedoelde effecten optreden.

De nota Parken, het Beleidsplan Stedelijke Ecologische Structuur 2008-2013 (SES), het waterplan Dordrecht en het Beeldkwaliteitsplan voor de Nieuwe Dordtse Biesbosch zijn belangrijke beleids- en toetskaders voor de dijkversterking.

De landschappelijke en ecologische betekenis van de dijken dienen nadrukkelijker meegenomen te worden in de uitwerking en keuze van alternatieve oplossingen. In het bijzonder de dubbele rij essen en populieren aan de Zeedijk bij de Kop van het Land.

De planvorming voor de natuurontwikkeling in de Noordbovenpolder vormt een belangrijk referentiegegeven voor de alternatievenuitwerking bij de dijkversterking. B.v. het aanbermen van Wantijdijk en Zeedijk buitendijks in combinatie met de gewenste natuurontwikkeling.

Bomenrijen kunnen functioneren als ecologische verbinding (b.v. boomklever).

In de startnotitie ontbreekt de vermelding dat langs de Zeedijk nieuwe natuur ontwikkeld zal worden (Noordbovenpolder, Alloijzenpolder en Bovenpolder).

In het MER moet opgenomen worden wat de gebiedsbescherming met de aanduiding EHS/PEHS concreet betekent.

Kleiafgraving (hier wordt vermoedelijk klei-ingraving bedoeld) in het voorland dijk lijkt gezien de status (PEHS/Natura2000) niet realistisch.

Een mogelijkheid stabiliteit te verbeteren kan zijn het verontdiepen van waterpartijen met schoon zand.

Graag ook aandacht voor recreatieve voorzieningen, zoals b.v. het scheiden van wandel- en fietsverkeer.

Bij de belangrijkste landschappelijke en cultuurhistorische elementen horen ook de (potentiële) gemeentelijke monumenten (b.v. de linie van kazematten).

Voor een goede afweging van de alternatieven zullen archeologische elementen als stroomgordels, Dubbel, Oude Maasje, St. Elisabethsvloed 1421, verdrinken laatmiddeleeuws landschap, Groote Waard, verdrinken dorpen enz. uitgewerkt moeten worden.

antwoord

In § 2.1 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat in het MER aangegeven moet worden op welke manier met andere projecten in de omgeving (o.a. de Nieuwe Dordtse Biesbosch en de westzijde van het Eiland van Dordrecht) afgestemd wordt.

In § 3.2 van de startnotitie is vermeld dat het MER zal ingaan op de plannen (van o.a. Dordrecht) die gevolgen hebben voor het verder ontwikkelen van alternatieven. In de richtlijnen wordt opgenomen dat hierbij de nota Parken, het Beleidsplan Stedelijke Ecologische Structuur 2008-2013 (SES), het waterplan Dordrecht en het Beeldkwaliteitsplan voor de Nieuwe Dordtse Biesbosch worden betrokken.

In § 4.3 en § 4.4 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat de ecologische en landschappelijke kenmerken in het MER in beeld gebracht moeten worden en de gevolgen van de veranderingen daarop.

In § 4.3 is opgenomen dat aangegeven moet worden of het voornemen past binnen het toetsingskader voor de PEHS-gebieden.

Verontdiepen waterpartijen met schoon zand wordt niet meegenomen als apart alternatief, maar kan wel onderdeel zijn van een alternatief.

In § 4.4 van het richtlijnenadvies is aangegeven de visie van de startnotitie uit te werken in een aanpak voor cultuurhistorie. In de visie van de startnotitie zijn verdedingslijnes en kazematten opgenomen (§ 4.2).

In § 4.4 van het richtlijnenadvies is opgenomen aandacht te beteden aan in de bodem aanwezige archeologische waarden en te onderbouwen of een archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd.

5. A.H. van den Ende (PZH-2009-174473)

Deze zienswijze is aanvullend op die ingediend door de Stichting Landschap en Cultuurhistorie Kop van 't Land (PZH-2009-177560).

Een binnendijkse bermoplossing met een breedte van minimaal 10-15 meter is buitengewoon bedreigend voor de woning van de inspreker. De volgende effecten kunnen - apart van volledig amoveren - optreden: forse stuwing door de berm op het huis, verlies van lichtinval in en uitzicht vanuit het huis, verlies gedeelte van het perceel en substantiële waardedaling van het eigendom.

Inspreker vreest tijdens de operatie grote mate van overlast en de effecten van het gebruik van diverse machines voor grondverzet.

Inspreker vindt de in de startnotitie aangekondigde mate van bescherming als gevolg van de Natura2000 status niet in verhouding staan tot de belangen binnendijks (woning). De voorziene natuurontwikkeling i.k.v. de Nieuwe Dordtse Biesbosch rechtvaardigt een meer integrale visie op de bescherming van verschillende belangen.

De zware belasting van de dijk en de opgaande weg naar de dijk door zwaar beladen landbouwvoertuigen dient door het waterschap meegenomen te worden bij de dijkversterking.

antwoord

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat onder het aspect "wonen" meerdere criteria uitgewerkt worden in het MER, waaronder verandering perceelgrenzen, verandering uitzicht en invloed op woningen.

In § 4.5 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat in het MER bijzondere aandacht besteed dient te worden aan de eventuele hinder en overlast tijdens de uitvoering.

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat naast die op natuur de effecten op de aspecten wonen, werken en landbouw beschreven worden in het MER.

De belasting van de dijk door het verkeer is geen onderwerp voor het MER maar zal bij het versterkingsplan meegenomen worden.

6. S.R. Kadijk (PZH-2009-174481)

Inspreker is niet van plan grond op te offeren voor een binnenberm aan de Buitendijk, sectie 7, aangezien dit de levensvatbaarheid van haar akkerbouwbedrijf op het spel zet. Een buitendijkse oplossing schaadt de

natuur niet omdat een berm ook natuurwaarde heeft en spaart goede landbouwgrond welke bijdraagt aan onze voedselvoorziening.

antwoord

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat onder het aspect "landbouw" het criterium verandering landbouwareaal uitgewerkt worden in het MER. In § 4.3 van het richtlijnenadvies is aangegeven hoe de effecten op de natuur in het MER beschreven worden. De startnotitie bevat ook buitendijkse oplossingsrichtingen. In Hs. 3 van de richtlijnen adviseert de commissie m.e.r. een integrale afweging, waarbij in buitendijkse alternatieven mitigerende maatregelen reeds opgenomen zijn.

7. Stichting Het Wantij (PZH-2009-174482)

Inspreker wil ervoor pleiten de buitendijkse oplossing voor de Wantijdijk te laten vervallen. Dit i.v.m. de aanwezigheid van een belangrijk griend dat een doorgaande ecologische verbinding vormt (in ieder geval de Bever en de Noordse woelmuis).

Het Wantij wordt mogelijk eind 2009 door GS aangewezen als deel van de EHS en mogelijk door de Minister van LNV als Natura 2000 gebied.

Inspreker bepleit de bomen langs de Wantij en Zeedijk slechts in het uiterste geval te verwijderen. Mocht verwijdering noodzakelijk zijn, dan dient verplaatsing bestudeerd te worden.

Zolang de Natura 2000 en EHS toewijzing nog niet toepasselijk is valt het gebied onder de externe werking van de Natuurbeschermingswet.

antwoord

Volgens tabel 6.9 van de startnotitie zal in het MER de buiten- en binnendijkse oplossing voor de Wantijdijk met elkaar vergeleken worden, waarbij de ecologische aspecten en hun beschermingsregimes nader uitgewerkt worden. Daarbij wordt ook het elders terugbrengen van bomen betrokken.

In § 4.3 van het richtlijnenadvies is aangegeven hoe in het MER om te gaan met de gebiedsbescherming voor natuur.

8. Stichting Landschap & Cultuurhistorie Kop van 't Land (PZH-2009-177560)

Inspreker acht het cruciaal dat het waterschap zich volledig informeert over landschap en het cultuurhistorisch erfgoed in het gebied. Doordat het erfgoed in de startnotitie niet op het zelfde detailniveau beschreven is als de natuur in het gebied wordt de indruk gewekt dat het er minder toe doet in de afwegingen die gemaakt worden. Hierdoor zou het integrale sfeerbeeld van de Kop van 't Land niet tot zijn recht komen. Het erfgoed dient het noodzakelijke gewicht te krijgen bij het vaststellen van het voorkeursalternatief.

De startnotitie geeft nog geen volledig overzicht van de huidige situatie. Hierdoor kunnen zaken tussen wal en schip komen.

De verkeerssituatie is precair. De Kop van 't Land ligt aan een belangrijke route voor landbouwverkeer met zware tot zeer zware tonnages. Inspreker vraagt met klem aandacht voor een tijdige visievorming op dit punt.

Inspreker is bezorgd over de ogenschijnlijk geringe coördinatie met het project de Nieuwe Dordtse Biesbosch. Dit kan desastreuze gevolgen hebben voor bewoners, bedrijven en andere gebruikers en dat de verantwoordelijke uitvoerende organen niet tot de meest optimale oplossingen komen.

Er is nu een uitgelezen kans om tot een integraal plan voor de waterhuishouding te komen. Hierin kan de lozing van afvalwater, het onderhoud aan kreken en sloten en de gevolgen voor woningen van een grondwaterpeilstijging opgenomen worden.

Inspreker heeft behoefte aan een heldere en volledige rapportage over de specifieke oplossingen voor de verbetering van de verschillende dijksecties.

Volgens inspreker heeft het buitendijkse gebied wel enige wettelijke bescherming maar heeft het nog niet de mogelijk zwaardere Natura 2000 status. Daarbij is ze bevreesd voor een rechtlijnige juridische benadering met een automatische conclusie dat van buitendijkse maatregelen moet worden afgezien. Ze vindt een meer integrale visie en uitvoering essentieel, waarin gelet wordt op de impact van de binnendijkse oplossing en de komst van de Nieuwe Dordtse Biesbosch met circa 1.100 ha compenserend natuurgebied. Daarbij heeft de inspreker nog een 25-tal specifieke commentaren aangereikt. Deze worden deels verwoord in de hoofdpunten, deels zijn ze een aanvulling op detailniveau (monumentale perenboom, monumentale gebouwen e.d.)

antwoord

In § 4.4 van het richtlijnenadvies is aangegeven een aanpak uit te werken voor het landschap en het cultuurhistorisch erfgoed, waarbij de aanwezige archeologische en landschappelijke waarden betrokken moeten worden.

In § 5.3 van de startnotitie staat beschreven dat huidige functies (zoals infrastructuur) op en langs de dijk zoveel mogelijke behouden moeten blijven. Waar mogelijk wordt verbetering van de ruimtelijke kwaliteit nagestreefd. In § 2.1 van het richtlijnenadvies is opgenomen dat in het MER aangegeven moet worden op welke manier met andere projecten in de omgeving (o.a. Nieuwe Dordtse Biesbosch) afgestemd wordt.

In § 4.2 van het richtlijnenadvies is opgenomen in het MER aandacht te besteden aan de aanwezige hydrologische situatie en de mogelijke veranderingen daarin als gevolg van het voornemen.

In § 4.3 van het richtlijnenadvies is aangegeven dat in het MER de status van de verschillende beschermde natuurgebieden aangegeven moet worden.

9. Vereniging Wegbeheer Louisapolder (PZH-2009-177564)

Inspreker vreest voor inkomstenderving bij binnendijkse versterking door inkrimping van het jachtgebied dat ze kan verpachten aan een jager.

Bovendien vreest ze voor overlast als de plannen worden gerealiseerd. De kleiaanvoer kan niet zomaar via de wegen die in eigendom zijn van de vereniging plaatsvinden.

antwoord

In tabel 7.10 van de startnotitie is aangegeven dat de invloed op bedrijven en de overlast tijdens aanleg zijn opgenomen in het beoordelingskader van het MER.